

Bortfall i Monitormätningarna

– en bortfallsanalys med fokus på åren 2019–2020

CAN Rapport 201

Nicklas Källebring

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Layout: Ida Ömalm Ronvall

ISBN 978-91-7278-327-0 (pdf)

urn:nbn:se:can-2021-6 (pdf)

Bortfall i Monitormätningarna

**– en bortfallsanalys med fokus på
åren 2019–2020**

Nicklas Källebring

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport 201

Stockholm 2021

Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, forskning och kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna samt Vanor och konsekvenser.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och årsmötet. Regeringen utser ordförande.

För CAN är det viktigt med transparens gällande hur vi tar fram den information och kunskap vi sprider. Vi arbetar kontinuerligt med metodfrågor och kvalitet i de undersökningar vi själva genomför. Denna rapport har tagits fram i ljuset av dessa ambitioner. Rapporten är av metodologisk karaktär och beskriver bortfallets utveckling i Monitormätningarna.

Monitormätningarna baseras delvis på frågeundersökningar och huvudsyftet med denna studie är att beräkna den totala alkoholkonsumtionen i Sverige. Inom ramen för undersökningen görs även motsvarande beräkningar för tobak. Dessutom följs även konsumtionsmönstren för alkohol och tobak i olika respondentgrupper.

Denna rapport är alltså ett led i Monitormätningarnas kvalitetsarbete och ger en inblick i hur datainsamlingarna genomförts, alltsedan starten år 2000. Fokus ligger dock på att undersöka bortfallets betydelse, och i synnerhet för de allra senaste åren.

Rapporten är framtagen på initiativ av CAN men författad av Nicklas Källebring, Senior Insight Consultant på Ipsos i Sverige. Ipsos, och dess föregångare, är det företag som under åren genomfört intervjuer med de närmare 370 000 respondenter som ingått i undersökningen till och med år 2020.

Den del av Monitormätningarna som berör anskaffning och konsumtion av alkohol finansieras av Systembolaget AB, medan tobaksdelen finansieras av Socialdepartementet. CAN vill här passa på att tacka alla som har deltagit i frågeundersökningarna eller som på annat sätt har bidragit till Monitormätningarnas genomförande under åren.

Stockholm i juni 2021

Charlotta Rehnman Wigstad

Direktör CAN

Innehåll

Inledning.....	6
Datainsamlingens utveckling under 2000-talet.....	7
Målgrupp.....	7
Urval och urvalsramar.....	7
Urvalstäckning.....	8
Datainsamlingen.....	9
Metodförändring 2020.....	9
Telefoncentraler.....	10
Sammansättningen av intervjuare.....	10
Intervjutider.....	11
Nummerväxling.....	12
Föravisering.....	12
Allt fler intervjuer görs via mobiltelefoner.....	12
Bortfall och svarsfrekvens.....	14
Svarsfrekvenser i olika befolkningsgrupper – 2019 och 2020.....	15
Respondenternas sammansättning och bortfallets profil.....	16
Kön, ålder, geografi.....	16
Utbildning.....	18
Inrikes och utrikes födda.....	19
Bostadsområde och dess sammansättning.....	20
Bostadsområde – livsstilsgrupper.....	20
Bostadsområde – andelen inrikes- respektive utrikesfödda.....	21
Bostadsområde – bostadstyper och upplåtelseform.....	21
Bostadsområde – utbildningsbakgrund.....	22
CAN:s grundvägning av data, bortfallets effekter och alternativa vägningsförfaranden.....	23
Sammanfattning.....	25
Bilaga 1: Mosaic-typer.....	26

Inledning

Den första Monitormätningen genomfördes i juli år 2000, en tidpunkt då undersökningsklimatet och människors kommunikationsvanor såg helt annorlunda ut än vad de gör idag. En mycket stor andel av befolkningen gick att nå via fast telefoni. Över 90 procent av befolkningen hade hushållets fasta telefon listad i telefonkatalogen. En majoritet av de människor som kontaktades och ombads svara på frågor i olika undersökningar valde att ta sig tiden för att medverka.

De 20 år som gått sedan dess har inneburit stora förändringar vad gäller förutsättningarna för att genomföra telefonundersökningar.

Telefonin har individualiserats. Den kollektiva kontaktpunkten som hushållets fasta telefon var, har ersatts av den individuella mobiltelefonen. Allt färre har sina telefonnummer offentligt listade. Applikationer i de smarta telefonerna kan användas för att blockera oönskade uppringare. Det talade telefonsamtalet har till stor del ersatts av textbaserad kommunikation. Människors vilja att medverka i undersökningar har minskat.

Parallellt med den tekniska utvecklingen och människors förändrade kommunikationsvanor har en ökad andel som inte listar sina nummer och olika kollektiva abonnemangsformer (familjeabonnemang och liknande) gjort att urvalsramarnas täckning har försämrats över tiden.

De förändrade förutsättningarna kan ses i Monitormätningarnas svarsfrekvens. När de första mätningarna genomfördes under sommaren 2000 låg svarsfrekvensen på cirka 60 procent. De senaste åren har den legat på strax under 30 procent.

Under åren som gått har ändringar gjorts i genomförandet av Monitormätningarna för att hålla undersökningsmetodikerna kontinuerligt uppdaterad. Målgrupp, urval, frågeformulär och fältperiod ser därför annorlunda ut idag än när mätningarna startade.

I den här rapporten beskrivs de förändringar som skett genom åren, hur svarsfrekvenser och bortfall utvecklats, de urvalsförändringar som skett och hur fältarbetet har förändrats. I rapporten görs också en analys av bortfallet och hur det påverkar några av resultaten i Monitor. I en avslutande del görs en sammanfattning av nuläget.

Datainsamlingens utveckling under 2000-talet

Målgrupp

Målgruppen för Monitormätningarna var under tiden juli 2000 till juni 2013 den svensktalande allmänheten 16–80 år. I samband med en övergång till rullande veckomätningar i juli 2013 ändrades målgruppen till allmänheten 17–84 år (16-åringar det år de fyller sjutton, 83-åringar det år de fyller 84).

Urval och urvalsramar

När den första Monitormätningen genomfördes användes ett RDD-urval (Random Digit Dialing) bestående av fasta hushållsabonnemang.

Varje månad drogs ett urval som omfattade 1 000 000 telefonabonnemang från en databas bestående av samtliga publikt listade hushållsabonnemang (miljonurvalet tillhandahölls av PAR). Ur miljonbasen drogs sedan slumpmässiga urval om 250 nummer. Dessa nummer som kallades stamnummer användes för att slumpa fram nya nummer. Den sista siffran i telefonnumret ströks och en ny slutsiffra, mellan 0–9, slumpades fram. I de fall där det framslumpade numret inte hade en abonnent så slumpades en ny slutsiffra fram från de nio kvarstående numren. I det fall även det nya numret inte ledde till en abonnent så återupprepades processen med att slumpa fram en ny slutsiffra från kvarvarande tillgängliga slutsiffror.

Vid kontakt med hushållet så efterfrågades ”Den som senast hade födelsedag 16 år fyllda men inte 81 år”. När individurvalet infördes i juli 2013 så ändrades inledningen så att den namngivna personen i urvalet söktes.

Under senare delen av 00-talet började det bli allt svårare att få unga att delta i undersökningen genom kontakter med hushållens fasta telefoner. Svarsfrekvensen bland ungdomar föll mer än den generella minskningen. Med början i januari 2011 kompletterades RDD-urvalet med ett individurval av 16–34 åringar som intervjuades via mobiltelefon.

I juli 2013 ersatte ett individurval den tidigare kombinationen av hushållsurval och individurval. Individurvalet drogs initialt ur databasen PAR konsument, som bestod av samtliga individer med ett registrerat telefonabonnemang.

För varje vecka dras ett nytt veckourval som bearbetas under fyra veckor. Varje fältvecka bearbetas fyra parallella veckourval för att fånga både lättnådda och mer svårådda respondenter.

Urvalstäckning

Över tiden har tillgängliga databasers täckning av befolkningen försämrats. Bruket av oregistrerade kontantkort¹, nya nischoperatörer som inte tillgängliggör sina abonnentuppgifter och olika typer av familjeabonnemang, där en person kan stå som registrerad abonnent för andra familjemedlemmars telefonnummer, har gjort att det i dag finns skillnader i registrens täckning bland äldre och yngre personer i målgruppen. År 2017 så täckte den databas som urvalet då hämtades ifrån knappt hälften av befolkningen i åldern 18–24. I åldersgruppen 65 år och äldre var täckningsgraden högre och där fanns abonnemangsuppgifter tillgängliga för 80 procent eller mer. Under åren därefter så försämrades databasens täckning av målgruppen vilket medförde att under 2020 så byttes urvalsleverantör till Marknadsinformation som tillhandahåller en liknande databas med högre täckning av målgruppen.

---

1 En statlig utredare har lagt förslag som ska ta bort möjligheten att använda oregistrerade kontantkort (se Ds 2020:12). En kommande lagändring är välkommen ur undersökningssynpunkt då den kommer att förbättra tillgängliga databasers täckning av befolkningen.

Datainsamlingen

Datainsamlingen för Monitor har från starten genomförts via datorstödda telefonintervjuer (CATI). Från första mätningen i juli 2000 fram till och med junimätningen 2013 genomfördes intervjuerna över månadsskiftena med fältstart under sista veckan i varje månad och fältslut under första veckan påföljande månad. Fältperioderna var två kalenderveckor långa.

Varje omgång mellan juli 2000 och junimätningen 2013 genomfördes 1 500 intervjuer.

Från och med julimätningen 2013 och framåt har Monitor genomförts som en rullande veckomätning. Intervjuer genomförs dagligen med undantag för kortare uppehåll i samband med större helger såsom nyår, påsk och midsommar.

Varje vecka (måndagar) dras ett nytt urval som bearbetas under fyra veckor. Varje vecka bearbetas fyra veckourval med olika bearbetningshistorik parallellt:

Vecka	Veckourval
1	50, 51, 52, 1
2	51, 52, 1, 2
3	52, 1, 2, 3
4	1, 2, 3, 4

För varje bearbetningsvecka minskas antalet kontaktförsök för respondenterna i de olika veckourvalen. Genom att bearbeta flera urval parallellt så minskas risken för att man enskilda veckor bara intervjuar de mest lättnådda respondenterna.

Sedan juli 2013 genomförs cirka 350 intervjuer per vecka.

Metodförändring 2020

Redan här bör det nämnas att i januari 2020 genomfördes en större metodförändring i datainsamlingen då en mixed mode-insamling började tillämpas. För de respondenter i urvalet som har ett mobilnummer registrerat skickas först ett sms med en inbjudan att själv besvara undersökningen via en bifogad länk till frågeformuläret. Fem dagar efter att inbjudan gått ut skickas en påminnelse via sms. Efter ytterligare fem dagar börjar de respondenter som inte besvarat undersökningen via sms-länken att kontaktas för att intervjuas via telefon. De respondenter som enbart har ett fast nummer registrerat intervjuas bara via talade telefonintervjuer.

Telefoncentraler

Datainsamlingen gjordes från början av intervjuare vid Ipsos telefoncentraler (Temo och dess dotterbolag köptes upp av Synovate 2005 som i sin tur köptes upp av Ipsos 2011). Sedan sommaren 2013 har Ipsos anlitat Norstat som underleverantör för datainsamlingen. Datainsamlingen har gjorts från följande telefoncentraler:

- Fieldwork Scandinavia i Karlskrona från juli 2000 till och med juli 2011
- Fieldwork Scandinavia i Ronneby från augusti 2011 till och med december 2012*
- Ipsos Observer i Härnösand från september 2012 till och med juni 2013*
- Norstats telefoncentral i Karlstad från juli 2013 till och med september 2015**
- Norstats telefoncentral i Linköping från augusti 2015 tills vidare**

Fieldwork Scandinavia var ett dotterbolag till Temo/Synovate som övertogs av Ipsos i samband med förvärvet av Synovate 2011/2012.

* Hösten 2012 skedde en gradvis överflyttning av projektet från Ronneby till Härnösand.

** Under augusti-september skedde en gradvis överflyttning av intervjuarbetet från Karlstad till Linköping.

I samband med att RDD-urvalet kompletterades med ett individurval (från och med januari 2011) minskades antalet hushållsintervjuer från 1 500 per omgång till 1 300 och kompletterades med 200 mobilintervjuer bland unga per omgång.

Sammansättningen av intervjuare

Intervjuarkårens sammansättning har varierat mellan de olika telefoncentraler som använts för datainsamlingen. Andelen män och kvinnor i respektive intervjuarkår har skiftat över tiden.

Tabell 1. Andelen intervjuer som genomförts av män respektive kvinnor, samt intervjuarnas genomsnittsålder vid de telefoncentraler som använts vid datainsamling för Monitormätningen.

Telefoncentral	Fördelning män/kvinnor	Intervjuarnas genomsnittsålder	Uppgifterna avser år
FWS, Karlskrona	M: 42%, Kv: 58%	44 år	2009 ^a
FWS, Ronneby	M: 40%, Kv: 60%	50 år	2012
Ipsos Observer, Härnösand	M: 65%, Kv: 35%	31 år	2012
Norstat, Karlstad	M: 56%, Kv: 44%	24 år	2014
Norstat, Linköping	M: 53%, Kv: 47%	37 år	2019

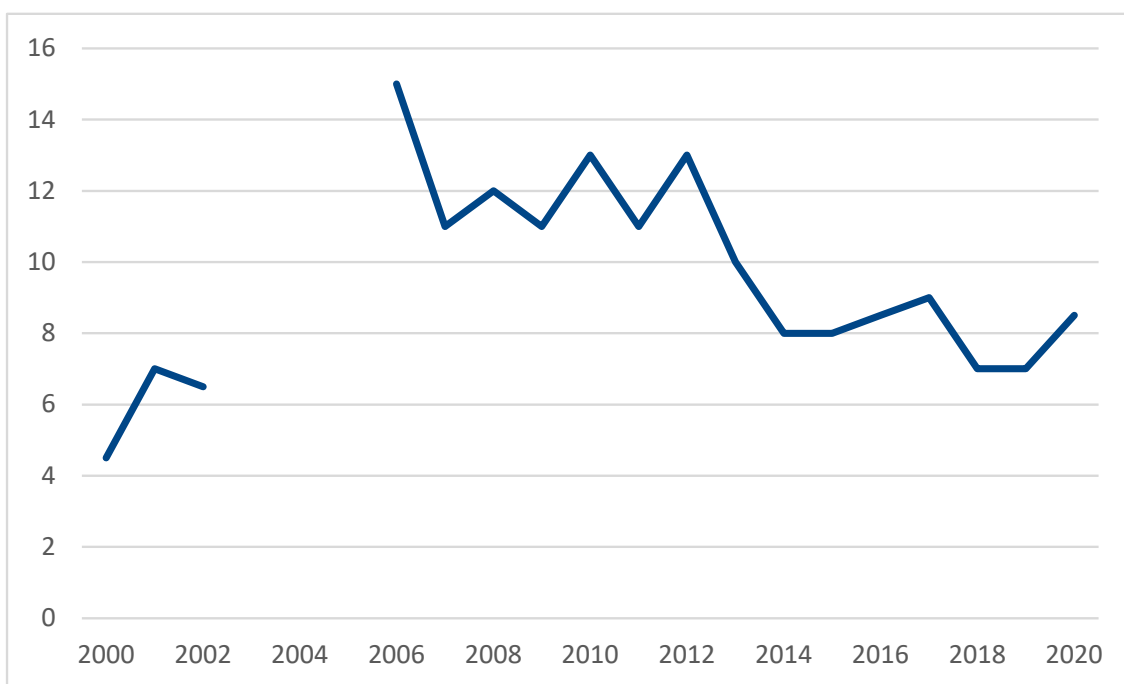
a) Siffrorna avser januari-juni 2009.

Under tiden som intervjuerna genomfördes från Blekinge, var det en övervikt av kvinnliga intervjuare. Under åren då intervjuerna genomfördes från Härnösand och Karlstad fanns det en tydlig övervikt av manliga intervjuare. Sedan flytten till Linköping har det varit en jämnare fördelning av manliga och kvinnliga intervjuare. 2019 genomfördes 53 procent av intervjuerna av manliga intervjuare och 47 procent av kvinnliga intervjuare.

På samma sätt som könsfördelningen bland intervjuerna varierat så har intervjuarkårernas ålder förändrats genom åren. Den genomsnittliga intervjuaråldern i de båda Blekingebaserade telefoncentralerna låg på 44 respektive 50 år. Under Härnösandstiden sjönk den genomsnittliga åldern på intervjuerna till 31 år. Efter att ha sjunkit ytterligare, till 24 år under Karlstadåren, har den genomsnittliga åldern på intervjuerna ökat efter att fältarbetet lokaliserades till Linköping. 2019 var den genomsnittliga åldern på intervjuerna 37 år.

Intervjutider

Frågeformulärets omfattning har varierat kraftigt under årens lopp. Vid de första mätningarna under sommaren/hösten år 2000 uppgick den genomsnittliga intervjutiden till 5 minuter. Mellan åren 2003 till 2005 växte formulärets omfattning kraftigt och 2006 hade den genomsnittliga intervjutiden ökat till 15 minuter. Därefter skedde en bantning av formuläret och åren 2007–2012 varierade den genomsnittliga intervjutiden mellan 11 och 13 minuter. Under 2013 genomfördes en större revision av frågeformuläret, vilket ledde till formulärändringar som resulterade i en lägre genomsnittlig intervjutid. Sedan 2014 har den genomsnittliga intervjutiden varierat mellan 7 och 9 minuter.

Figur 1. Genomsnittlig intervjutid i minuter 2000–2002 och 2006–2020.

Kommentar: för åren 2003–2005 finns inga uppgifter tillgängliga. För åren 2014–2015 har intervjutiden härletts utifrån fakturerade kostnader.

Nummerväxling

I augusti 2016 började nummerväxling tillämpas. De respondenter som både har ett fast och ett mobilt nummer registreras kontaktas först via det ena telefonnumret. Efter ett 5–6 kontaktförsök växlas nummer och respondenten söks på det andra registrerade numret. För varje respondent görs två nummerväxlingar. Totalt görs upp till 30 kontaktförsök för varje respondent.

Föravisering

Under oktober 2017 började uppringningen av respondenter med ett registrerat mobilnummer att föraviseras med ett SMS med en kort text som säger att personen kommer att bli uppringd för en undersökning. I texten nämns uppdragsgivare och vilket telefonnummer man kommer bli uppringd från.

Allt fler intervjuer görs via mobiltelefoner

I de urval som använts för Monitor söktes respondenterna fram till 2018 på det primära nummer som funnits registrerat för respondenten. Andelen med ett fast primärnummer sjönk från 49 procent 2014 till 23 procent 2017. I och med införandet av sms-länkar till frågeformuläret i januari 2020 så påverkas jämförelserna över tiden – en allt större andel blir genom metodförändringen intervjuade via mobila nummer och mobila enheter.

Tabell 2. Andelen (procent) personer i urvalet som har ett fast telefonnummer, ett mobilt telefonnummer och både ett fast och mobilt nummer registrerat.

Urvalet	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fasta nummer	49	41	25	23	29	13	14
Både fast och mobilt	-	-	-	-	15	18	14
Mobilt	51	59	75	77	56	70	71

Fördelningen av respondenter med fast respektive mobilt nummer reflekteras i andelen som intervjuas via mobilen. 2014 genomfördes 54 procent av intervjuerna via fast telefon. 2019 har siffran sjunkit till 11 procent samtidigt som andelen intervjuer som genomförs via mobil ökat från 46 procent 2014 till 89 procent 2019. I och med den metodförändring som infördes 2020 har andelen som intervjuas via talade telefonintervjuer minskat som en följd av att många som har ett mobilnummer registrerat har valt att svara via sms-länken.

Tabell 3. Andel (i procent) av de som intervjuats via talade telefonintervjuer som kontaktats via fasta respektive mobila telefoner.

Rådata	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fasta nummer	54	43	22	18	17	11	19
Mobilnummer	46	57	78	82	83	89	81

Tabell 4. Andel (i procent) av respondenter i olika åldersgrupper som i urvalen för 2019 och 2020 endast har ett fast nummer registrerat, både har ett fast och ett mobilt nummer registrerat och andelen som enbart har ett mobilt nummer registrerat.

Urvalet	17–24		25–34		35–44		45–54		55–64		65–74		75–84	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Endast fast nummer	2	17 ^a	3	4	9	9	15	15	18	17	18	17	26	23
Både fast och mobilt	1	4	4	4	14	9	21	15	25	19	28	23	35	29
Endast mobilt	97	80	93	92	77	82	64	70	57	64	54	60	39	48

a) Skillnaden mellan 2019 och 2020 förklaras av skillnader (andelen personmatchade kontra adress/efternamnsmatchade nummer) i de databaser som urvalen hämtats från.

I vilken utsträckning respondenterna har ett fast telefonnummer registrerat, är i hög grad en åldersfråga. Andelen med enbart fast nummer är högre ju äldre respondenterna är (åldersgruppen 17–24 är ett undantag 2020). Omvänt gäller att andelen som bara har en mobiltelefon registrerad, minskar i takt med ökande ålder.

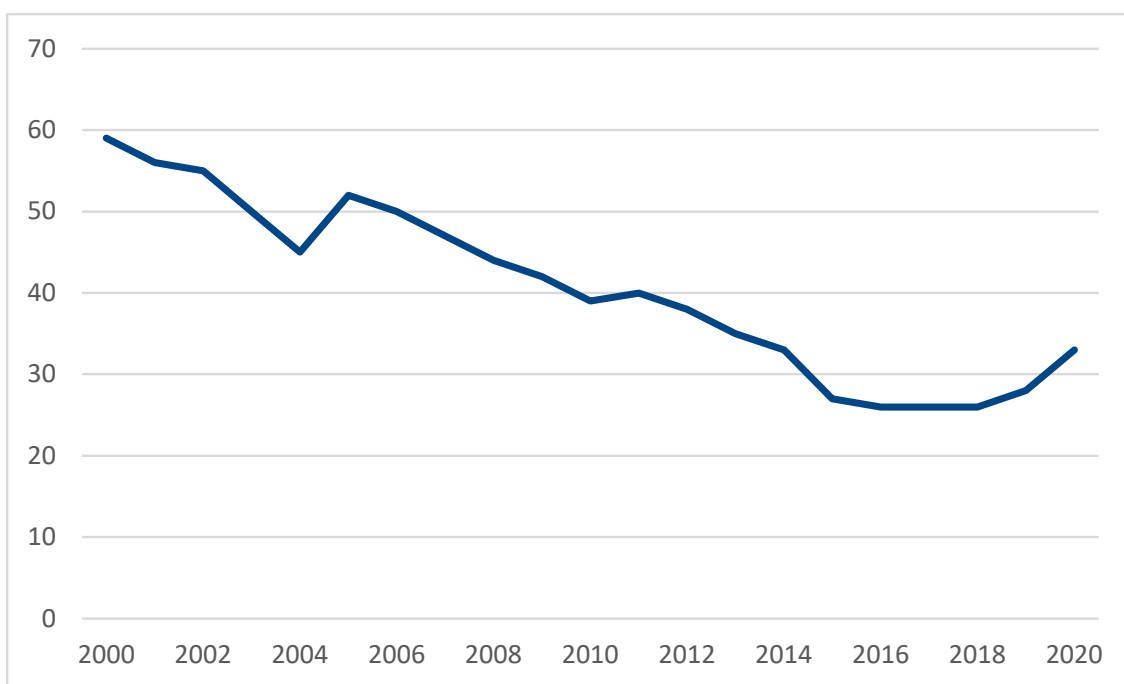
I samtliga åldersgrupper genomförs en stor majoritet av intervjuerna via mobiltelefon (talad intervju eller självrapporterat via sms-länk). I åldrarna upp till 34 år genomförs intervjuerna i praktiken uteslutande via mobiler. Bland de i åldersgrupper 45–75 genomförs i runda tal var sjunde intervju via fast telefon. Störst andel intervjuer via fast telefon genomförs i åldersgruppen 75–84, där drygt var femte intervju genomförs via fast telefon.

Tabell 5. Andelen (procent) intervjuade via fast respektive mobil telefon, 2019.

Intervjuade	Åldersgrupp						
	17–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–84
Fast nummer	1	0	6	14	15	15	22
Mobilnummer	99	100	94	86	85	85	78

Bortfall och svarsfrekvens

Svarsfrekvensen för 2020 uppgick till 33 procent, en ökning med 5 procentenheter i jämförelse med 2019. Förändringen förklaras dels av övergången till mixed mode och dels av en ökad svarsvilja i befolkningen som en följd av pandemin. Pandemieffekten på svarsfrekvensen kan ses i många av de undersökningar Ipsos genomfört under 2020. Effektens storlek varierar mellan olika undersökningar beroende på ämne, omfattning, insamlingsmetod och målgrupp, men i samhällsundersökningar har vi sett en ökning på cirka 5–10 procent (ej enheter). Vad den ökade svarsbenägenheten beror på vet vi inte med säkerhet men några tänkbara förklaringar kan vara att människor har mer tid på grund av hemarbete eller att verksamheter som man normalt ägnar sig åt har varit inställda. En annan förklaring kan vara att många känt en ökad samhällsgemenskap – pandemin kräver att vi alla bidrar för det gemensamma bästa och att människor som en bieffekt av detta också väljer att delta i undersökningar. En annan möjlig förklaring kan vara att en del ser deltagande i undersökningar som ett välkommet socialt inslag i en tid präglad av social distansering.

Figur 2. Svarsfrekvens 2000–2020 (procent).

Svarsfrekvenser i olika befolkningsgrupper – 2019 och 2020

Tabell 6a. Svarsfrekvenser i olika befolkningsgrupper (procent).

	Samtliga	Män	Kvinnor	17–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–84
2019	28	28	31	21	20	25	28	28	36	39
2020	33	27	35	30	32	35	34	35	35	28

Skillnaden i svarsfrekvens mellan kvinnor och män var liten 2019, men har ökat från 1 procentenhet till 4 procentenheter 2020.

Svarsfrekvensen har ökat i alla åldersgrupper upp till 64 års ålder, i åldersgruppen 65–74 minskar den med 1 procentenhet och bland de äldsta med 11 procentenheter.

Generellt finns det mönster kvar som vi sett tidigare – att svarsfrekvensen ökar med stigande ålder (upp till 64 år) – samtidigt som detta förhållande förbättrats med den nya metodiken.

Skillnaden mellan boende i olika kommuntyper (enligt SKR:s indelning) är relativt liten.

Tabell 6b. Svarsfrekvenser i olika befolkningsgrupper (procent).

	Samtliga	Storstäder	Större städer	Mindre kommuner/ landsbygd	Endast fast nummer i urvalet	Både fast och mobilt	Endast mobilt nummer i urvalet
2019	28	29	28	26	27	40	25
2020	33	33	33	32	20	35	35

Respondenternas sammansättning och bortfallets profil

De urval som används för Monitor har begränsad information om urvalspersonerna: kön, födelseår, postnummer och vilken kommun man är bosatt i.

De respondenter som besvarar undersökningen får besvara några få bakgrundsfrågor om utbildningsbakgrund, huvudsaklig sysselsättning och födelseland.

För att möjliggöra fler jämförelser än vad tillgänglig information erbjuder, har vi från urvals- och respondentfilerna dragit två slumpmässiga urval om 5000 respondenter som tillhör bortfallet och lika många som besvarat undersökningen.

Genom matchning på postnummernivå har vi klätt på² datasetet med uppgifter om livsstil samt information om utbildningsnivå, bostädernas upplåtelseform samt andelen inrikes- respektive utrikesfödda. Påmatchningen av uppgifter för respondenternas postnummersområde möjliggör analyser på gruppnivå men inte på individnivå – bor de som deltar i undersökningen i områden med högre eller lägre andel låg- eller högutbildade, med högre eller lägre andel utrikesfödda, och en högre eller lägre andel hyresbostäder i jämförelse med de som inte deltagit i undersökningen. Livsstilsegmenteringen är gjord enligt en modell som kallas Mosaic.

Kön, ålder, geografi

När man jämför urvalets sammansättning i förhållande till befolkningen så kan man konstatera att både män och kvinnor upp till 34 års ålder är underrepresenterade i urvalet, särskilt de som bor i storstäderna och dess pendlingskommuner. Män och kvinnor, 35–79 år, i större städer och mindre kommuner/glesbygd är överrepresenterade i urvalet.

Män i åldern upp till 64 år är underrepresenterade bland de intervjuade i förhållande till befolkningen. Kvinnor, upp till 34 års ålder, i storstadsområden är underrepresenterade bland de svarande.

Omvänt så är män 65 år och äldre och kvinnor 50–79 år överrepresenterade bland de som deltagit i och besvarat undersökningen.

Skillnaderna mellan respondenterna och befolkningen är modesta när det gäller kön, ålder och kommuntyp. I den grundvågning som CAN gör av data så korrigerar man för skillnader i svarsfrekvenser i dessa dimensioner.

---

2 Påmatchningen av uppgifter har gjorts av företaget Insight One genom Norstats försorg.

Tabell 7. Andelen (i procent) män och kvinnor i olika åldrar bosatta i olika kommuntyper (SKR:s indelning) i befolkningen, urvalet och bland de intervjuade (procent) samt differensen (i procent-enheter) mellan urvalet och befolkningen, intervjuade och befolkningen samt intervjuade och urvalet. 2019 och 2020.

	Befolkning		Urvalet		Intervjuade		Differens urval- befolkning		Differens intervjuade- befolkning		Differens intervjuade- urval	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Män, 17–24, Storstäder	2,2	2,1	1,7	1,9	1,5	1,5	-0,5	-0,2	-0,6	-0,6	-0,2	-0,4
Män, 17–24, Större städer	2,5	2,5	2,3	2,5	2,3	2,2	-0,2	0	-0,2	-0,3	0	-0,3
Män, 17–24, Mindre + glesbygdskommuner	1,4	1,4	1,6	1,6	1,3	1,2	0,1	0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,4
Män, 25–34, Storstäder	3,8	3,8	2,7	2,7	2,4	2,4	-1,1	-1,1	-1,4	-1,4	-0,4	-0,3
Män, 25–34, Större städer	3,5	3,5	3,3	3,2	2,7	2,6	-0,2	-0,3	-0,9	-0,9	-0,6	-0,6
Män, 25–34, Mindre + glesbygdskommuner	2	2	2	1,9	1,5	1,4	0	-0,1	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5
Män, 35–49, Storstäder	5,2	5,2	4,6	4,3	4	3,6	-0,6	-0,9	-1,1	-1,6	-0,6	-0,7
Män, 35–49, Större städer	4,5	4,6	4,9	4,6	4,2	3,7	0,4	0	-0,4	-0,9	-0,7	-0,9
Män, 35–49, Mindre + glesbygdskommuner	2,7	2,7	3,2	3	2,5	2,3	0,4	0,3	-0,2	-0,4	-0,6	-0,7
Män, 50–64, Storstäder	4,2	4,2	3,8	3,9	3,4	3,1	-0,3	-0,3	-0,8	-1,1	-0,4	-0,8
Män, 50–64, Större städer	4,5	4,5	4,7	4,6	4,3	3,8	0,3	0,1	-0,2	-0,7	-0,4	-0,8
Män, 50–64, Mindre + glesbygdskommuner	3,2	3,1	3,3	3,2	3	2,5	0,2	0,1	-0,1	-0,6	-0,3	-0,7
Män, 65–79, Storstäder	2,8	2,8	2,8	3	4,1	3,8	0	0,2	1,4	1	1,4	0,8
Män, 65–79, Större städer	3,6	3,6	3,9	4,1	5,6	4,9	0,3	0,5	2	1,3	1,7	0,8
Män, 65–79, Mindre + glesbygdskommuner	2,9	2,9	3,2	3,2	4,3	3,9	0,2	0,3	1,3	1	1,1	0,7
Män, 80–84, Storstäder	0,4	0,4	0,5	0,6	0,9	0,8	0	0,2	0,5	0,4	0,4	0,2
Män, 80–84, Större städer	0,6	0,6	0,7	0,8	1	0,7	0,1	0,2	0,4	0,1	0,3	-0,1
Män, 80–84, Mindre + glesbygdskommuner	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	0,6	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0
Kv, 17–24, Storstäder	2	2	1,5	1,8	1,1	1,6	-0,5	-0,2	-0,9	-0,4	-0,4	-0,2
Kv, 17–24, Större städer	2,3	2,3	2,2	2,3	1,5	2,2	0	0	-0,7	-0,1	-0,7	-0,1
Kv, 17–24, Mindre + glesbygdskommuner	1,2	1,2	1,2	1,3	0,7	1,1	0	0,1	-0,5	-0,1	-0,6	-0,2
Kv, 25–34, Storstäder	3,8	3,8	2,9	2,9	2,2	3,1	-0,9	-0,9	-1,6	-0,7	-0,8	0,2
Kv, 25–34, Större städer	3,3	3,3	3	3	2,2	2,9	-0,2	-0,3	-1,1	-0,4	-0,9	-0,1
Kv, 25–34, Mindre + glesbygdskommuner	1,8	1,8	1,9	1,8	1	1,4	0,1	0	-0,8	-0,4	-0,9	-0,4
Kv, 35–49, Storstäder	4,9	5	5	4,4	4,7	4,7	0,1	-0,6	-0,2	-0,3	-0,3	0,3
Kv, 35–49, Större städer	4,4	4,4	5	4,6	4,5	4,6	0,6	0,2	0,2	0,2	-0,5	0
Kv, 35–49, Mindre + glesbygdskommuner	2,6	2,6	3,2	2,9	2,5	2,7	0,5	0,3	-0,1	0,1	-0,7	-0,2
Kv, 50–64, Storstäder	4,1	4,1	4	4,1	4,2	4,6	-0,1	0	0,1	0,5	0,1	0,5
Kv, 50–64, Större städer	4,4	4,4	4,7	4,7	4,9	5,3	0,3	0,3	0,5	0,9	0,2	0,6
Kv, 50–64, Mindre + glesbygdskommuner	3,1	3	3,4	3,5	3,6	4	0,3	0,5	0,6	1	0,2	0,5
Kv, 65–79, Storstäder	3	3,1	2,9	3,3	4,7	4,9	-0,1	0,2	1,6	1,8	1,8	1,6
Kv, 65–79, Större städer	3,8	3,8	4	4,1	5,8	5,7	0,2	0,3	2	1,9	1,8	1,6
Kv, 65–79, Mindre + glesbygdskommuner	2,9	2,9	3,1	3,2	4,2	4,1	0,2	0,3	1,3	1,2	1,1	0,9
Kv, 80–84, Storstäder	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9	0	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
Kv, 80–84, Större städer	0,7	0,8	0,7	0,9	1	0,8	0	0,1	0,2	0	0,2	-0,1
Kv, 80–84, Mindre + glesbygdskommuner	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0	0,1	0	0	-0,1	-0,1

Utbildning

I Monitorformuläret ställs en fråga om respondenternas utbildningsbakgrund. Svaren kodus i en fördefinierad lista av utbildning (folkskola, grundskola/enhetssskola, 2–4 årigt gymnasium, realskola, flickskola, fackskola/enhetssskola, yrkeshögskola/KY, högskola/universitet, folkhögskola).

Urvalet som används för Monitorn har inga uppgifter om urvalspersonernas utbildningsbakgrund vilket gör att vi inte kan kontrollera i vilken utsträckning människor med olika utbildningsbakgrund är representerade i urvalet. Svaren på den direkta frågan i Monitor möjliggör dock att jämföra de svarande mot befolkningen, enligt SCB:s register. I vår jämförelse har vi samlat sekundärutbildningar under kategorin gymnasium. De som svarat yrkeshögskola/KY eller högskola/universitet är samlade under kategorin eftergymnasial.

I likhet med de allra flesta undersökningar som genomförs idag så är personer med längre utbildning överrepresenterade bland de svarande och personer som har utbildning på högst grundskolenivå är underrepresenterade. Andelen med eftergymnasial utbildning är 10 procentenheter högre i Monitormätningarna 2019–2020 än andelen i befolkningen, samtidigt som andelen med endast grundskoleutbildning är 7 procentenheter (2019) och 6 procentenheter (2020) lägre än andelen i befolkningen.

Tabell 8. Utbildningsnivå hos befolkningen och bland respondenterna 2019 och 2020.

	Bef 17–84	Intervjuade (procent)		Differens (%-enheter)	
		2019	2020	2019	2020
Folk-/grundskola	17	10	11	-7	-6
Gymnasial	43	40	38	-3	-5
Eftergymnasial	37	47	47	10	10
Folkhögskola	?	1	2		
Uppg. saknas / Ej svar	3	1	2		

Tabell 9. Utbildningsnivå uppdelat på kön hos befolkningen och bland respondenterna 2019 och 2020.

	Bef. 17–84	Intervjuade (procent)		Differens (%-enheter)	
		2019	2020	2019	2020
Män, Folk-/grundskola	9,6	6,3	5,7	-3,3	-3,9
Män, Gymnasial	22,9	22,6	19,3	-0,3	-3,6
Män, Eftergymnasial	16,5	19,9	18,1	3,3	1,6
Män, Folkhögskola	-	0,5	0,6	-	-
Män, uppgift saknas / Ej svar	1,5	0,6	0,8	-1	-0,7
Kvinnor, Folk-/grundskola	7,8	3,6	5,2	-4,2	-2,6
Kvinnor, Gymnasial	20	17,6	18,7	-2,3	-1,3
Kvinnor, Eftergymnasial	20,7	27,6	29,4	6,9	8,7
Kvinnor, Folkhögskola	-	0,8	1	-	-
Kvinnor, uppgift saknas / Ej svar	1,1	0,5	1,1	-0,5	-0,6

Både kvinnor och män med utbildning på grundskolenivå är underrepresenterade i rådata. När det gäller gymnasieutbildade så är både män och kvinnor underrepresenterade. Både när det gäller de med grundskole- respektive gymnasial utbildning är underrepresentationen större bland män än bland kvinnor. Både kvinnor och män med eftergymnasial utbildning är överrepresenterade i rådata, men överrepresentationen av kvinnor med eftergymnasial utbildning är högre än överrepresentation av män med eftergymnasial utbildning.

Inrikes och utrikes födda

I frågeformuläret ställs frågan om man är född i Sverige eller inte. Svaren gör det möjligt att jämföra andelen inrikes- och utrikesfödda bland respondenterna i förhållande till befolkningssammansättningen enligt SCB:S uppgifter.

Bland de som deltog i undersökningen 2019 och 2020 var andelen utrikesfödda cirka hälften jämfört med andelen i befolkningen. Av de svarande uppgav 10 procent (2019) respektive 11 procent (2020) att de är födda i ett annat land än Sverige. Motsvarande siffra i befolkningen är 22 procent. Personer födda i Sverige är överrepresenterade i samma utsträckning som utrikesfödda är underrepresenterade. Oavsett kön och ålder, så är utrikesfödda underrepresenterade och störst är underrepresentationen av utrikesfödda män och kvinnor i ålder 30–49 år.

Tabell 10. Andelen (procent) inrikes- och utrikesfödda respondenter 2019–2020.

	Födda i Sverige	Intervjuade		Differens		Utrikes födda	Intervjuade		Differens (%-enheter)	
	Bef. 17–84	2019	2020	2019	2020	Bef. 17–84	2019	2020	2019	2020
M, 17–29	8,3	7,2	6,5	-1,1	-1,8	2,5	1,1	1,1	-1,4	-1,4
M, 30–49	12,1	12,5	11	0,4	-1,1	4,9	1,5	1,6	-3,5	-3,3
M, 50–69	12,3	14,7	12,6	2,5	0,3	2,9	1,6	1,6	-1,3	-1,3
M, 70–84	6,6	10,4	9,3	3,8	2,7	0,9	0,8	0,7	-0,2	-0,2
Kv, 17–29	7,9	5,2	7,5	-2,7	-0,4	2,1	0,5	0,8	-1,6	-1,3
Kv, 30–49	11,5	12,9	13,9	1,5	2,4	4,8	1,7	2,1	-3,2	-2,7
Kv, 50–69	11,9	17	17,8	5,2	5,9	3	1,8	2,2	-1,2	-0,8
Kv, 70–84	7,2	10,1	10,3	2,9	3,1	1,1	0,9	1	-0,1	-0,1
Summa	78	90	89	12	11	22	10	11	-12	-11

Bostadsområde och dess sammansättning

Varken urvalet eller någon av frågorna i undersökningen ges svar på frågor om respondenternas bostadsområde eller livsstil. Vi har därför valt att dra två slumpmässiga urval ur helårsurvalet för Monitormätningarna 2019. Det ena urvalet omfattar 5000 respondenter som besvarat undersökningen och det andra urvalet omfattar 5000 respondenter som tillhör bortfallet. Vi har sedan, utifrån postnummer, matchat på uppgifter om livsstil, upplåtelseformer, andelen med olika utbildningsbakgrund samt andelen inrikes- respektive utrikesfödda i områden. De uppgifter vi klätt data med säger ingenting om respondenterna själva, utan ger bara en bild av det bostadsområde respondenterna bor i.

Bostadsområde – livsstilsgrupper

Den modell för livsstilsbestämning vi matchat på vår data heter Mosaic och består av 14 huvudtyper och 44 undertyper. En kortfattad beskrivning av de olika typerna återfinns i bilaga 1.

Överlag är avvikelserna mellan andelen i befolkningen som tillhör de olika segmenten och andelen bland de intervjuade liten, med ett undantag. Gruppen ”familjecentrerade efterföljare med köpkraft” (unga och medelålders barnfamiljer med goda inkomster i villaområden utanför mindre och medelstora städer) är underrepresenterade bland de intervjuade. Det finns också en liten överrepresentation av gruppen ”glesbygdstraditionalister” (äldre och pensionerade på mindre ort och i glesbygd) bland de som medverkat i undersökningen.

Tabell 11. Andelen (procent) respondenter i olika livsstilsgrupper.

Mosaictyp	Befolkningen	Intervjuade oviktat	Bortfall	Differens (%-enheter) Intervjuade - bef.
A) Köpstarka Pionjärer	7%	5%	4%	-2%
B) Metropolitiska Pionjärer	7%	7%	6%	0%
C) Medvetna Urbana Pionjärer	7%	7%	6%	0%
D) Nyfikna Pionjärer med Låg Köpkraft	7%	6%	7%	-1%
E) Familjecentrerade Efterföljare med Köpkraft	12%	7%	7%	-5%
F) Budgethämmade Efterföljare i Hyresrätt	8%	9%	8%	1%
G) Efterföljare i Multikulturell Förort	6%	4%	6%	-2%
H) Köpstarka Eftersläntrare i Villa	10%	8%	8%	-2%
I) Köpstarka Eftersläntrare i Bostadsrätt	6%	8%	8%	2%
J) Budgetbegränsade Eftersläntrare	5%	7%	9%	2%
K) Traditionalister med Köpkraft	8%	9%	8%	1%
L) Trygghetssökande Traditionalister	5%	6%	6%	1%
M) Återhållsamma Traditionalister	4%	5%	5%	1%
N) Glesbygdstraditionalister	10%	13%	12%	3%

Tabell 12. Genomsnittlig andel (procent) inrikes- och utrikesfödda bosatta i intervjuade respektive bortfallets postnummerområden 2019.

	Intervjuade oviktat	Bortfall	Differens (%-enheter) Bortfall - Intervjuade
Födda i Sverige	84%	82%	-2%
Utrikes födda	16%	18%	2%

Bostadsområde – andelen inrikes- respektive utrikesfödda

I samband med att vi klädde analysdatat med livsstilsgrupper så kläddes respondenternas postnummerområden med data om andelen inrikes- respektive utrikesfödda på postnummernivå.

Denna analys visade att de som tillhör bortfallet bor i områden med marginellt fler utrikesfödda än de som medverkat i undersökningen.

Bostadsområde – bostadstyper och upplåtelseform

På samma sätt som vi klädde våra analysdata med uppgifter om andelen inrikes- och utrikesfödda har vi klätt våra data med uppgifter om upplåtelseformer för boendet på postnummernivå för intervjuade och individer som utgör bortfall.

Skillnaderna mellan vilken typ av bostäder som finns i de områden som de intervjuade bor i är liten i jämförelse med hur de områden som de som tillhör bortfallet bor i. En liten skillnad kan dock noteras vad gäller andelen boende i hyreslägenhet som är något större bland de som tillhör bortfallet men skillnaden är liten.

Tabell 13. Upplåtelseformer på postnummernivå bland intervjuade och bortfallsindivider 2019 (procent).

	Intervjuade Oviktat	Bortfall	Differens (%-enheter) Bortfall - Intervjuade
Hyreslägenhet	22%	24%	2%
Bostadsrättslägenhet	22%	21%	-1%
Bostadsrätt - villa/radhus	3%	3%	0%
Egenägd villa/radhus	53%	51%	-2%
Upplåtelseformer			
Hyr sin bostad	22%	24%	2%
Äger sin bostad	78%	76%	-2%

Bostadsområde – utbildningsbakgrund

Tabell 14. Utbildningsfördelning (procent) i de postnummerområden som intervjuade och bortfallet bor i. 2019.

Utbildning - avser befolkningen 25–74 år	Intervjuade Oviktat	Bortfall	Differens (%-enheter) Bortfall - Intervjuade
Förgymnasial	13%	14%	1%
Gymnasial	44%	44%	0%
Eftergymnasial	42%	40%	-2%
Okänd utbildningsnivå	2%	2%	0%

För att ta reda på om de intervjuade bor i (postnummer-) områden som skiljer sig åt från var de som tillhör bortfallet bor i, har vi också klätt våra analysdata med uppgifter om utbildningsbakgrund på postnummernivå.

De områden som de intervjuade bor i skiljer sig inte nämnvärt från de områden bortfallet bor i vad gäller utbildningsbakgrunden. Den lilla skillnad som kan skönjas är att andelen med eftergymnasial utbildning är marginellt lägre i de områden bortfallet bor i.

Ska man sammanfatta analysen av om de som intervjuats respektive de som tillhör bortfallet bor i områden som skiljer sig vad gäller sammansättningen av inrikes- och utrikesfödda, upplåtelseformer och utbildningsnivå så kan vi konstatera att skillnaderna är små – de intervjuade och de som tillhör bortfallet bor i områden som är likvärdiga i sin sammansättning när det kommer till andelen inrikes- och utrikesfödda, upplåtelseformer och andelen med hög och låg utbildning.

CAN:s grundvägning av data, bortfallets effekter och alternativa vägningsförfaranden

Vid CAN:s bearbetning av data och skattning av olika mått sker flera korrigeringar och vägningar av rådata. En av dessa korrigeringar beror på att de oregistrerade delmängderna som fångas in i undersökningen av olika skäl är lägre än de faktiska nivåerna, bland annat till följd av bortfall och underrapportering.

Dessa korrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna uppger att de har köpt på Systembolaget. Svaren jämförs med den faktiska försäljningen och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används som en uppräkningsfaktor, per dryckestyp, för att räkna upp de olika delmängderna oregistrerad alkohol. I denna uppräkningsfaktor tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till de som dricker allra mest, en grupp som är överrepresenterad i bortfallet.

En bedömning av alla de steg som vidtas vid bearbetning ligger utanför avgränsningen för den här rapporten. Vi ska i det här avsnittet studera i vilken utsträckning den demografiska grundvägning som görs vad gäller respondenternas sammansättning avseende kön, ålder och geografi lyckas väga upp grupper som är överrepresenterade i bortfallet (andelen med kort utbildning, andelen utrikes födda). Vi kommer också att redovisa samvariationen i svaren på några få utvalda frågor ur Monitormätningarna för de grupper som är överrepresenterade i bortfallet. Vi presenterar också resultaten av några alternativa vägningsförfaranden.

De kontroller och analyser av vägningar vi gör i detta avsnitt bygger på 2019 års data.

CAN:s grundvägning av data görs på grupper där kön, ålder och geografi kombineras:

- män respektive kvinnor
- 4 åldersgrupper (17–29, 30–44, 45–64, 65–84)
- h-regioner grupperade enligt följande: H1+H8+H9, H3, H4+H5+H6

Tabell 15. Effekten av CAN:s standardvägning på fördelningen av respondenter med olika utbildningsnivå. 2019.

	Befolkningen 17–84	Ovägd rådata	CAN:s standardvägning	Vägningseffekt
Folk/grundskola	17	10	9	-1
Gymnasial	43	40	42	2
Eftergymnasial	37	47	47	0
Folkhögskola	?	1	1	0
Uppgift saknas	3	1	1	0

Tabell 16. Effekten av CAN:s standardvägningen på fördelningen av inrikes- och utrikesfödda respondenter.

	Befolkningen 17–84	Ovägd rådata	CAN:s standardvägning	Vägningseffekt
Inrikes födda	78	91	92	1
Utrikes födda	22	9	8	-1

Som tabell 16 visar så har den standardvägning av data som CAN använder ingen effekt på underrepresentationen av lågutbildade. Vägningen förstärker på marginalen underrepresentationen av lågutbildade samtidigt som den har en positiv effekt på andelen med gymnasial utbildning.

I likhet med standardvägningens uteblivna effekt på underrepresentationen av lågutbildade så har vägningen heller ingen effekt på fördelningen av inrikes- och utrikesfödda. Istället för att väga upp andelen utrikesfödda så har standardvägningen en marginellt negativ effekt på andelen utrikesfödda.

Vi har, i syfte att kontrollera vilken effekt bortfallet av lågutbildade och utrikes födda har, provat att komplettera vägningen på kön, ålder och geografi med vägning på utbildning (grundskola, gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning) respektive födelseland (född i Sverige, utrikes födda).

Kön, ålder och geografi har vägts på celler medan de kompletterade vägningensvariablerna har rimvägts (vägning genom marginaljustering).

Effekterna av att addera vägningar på dessa variabler är överlag små men för en av de variabler som kontrollerats – mängden införd alkohol från utlandet har vägning på födelseland en viss, men begränsad, effekt – den genomsnittliga mängden införd alkohol minskar med 2,5 cl. För övriga variabler vi kontrollerat vägningarna mot är effekterna små.

Tabell 17. Jämförelse av effekten av olika vägningar på centrala variabler i Monitormätningen.

	Ovägd rådata	CAN:s standardvägning	CAN:s standardvägning + utbildning	CAN:s standardvägning + födelseland
Varit utomlands de senaste 30 dagarna	17%	17%	16%	17%
Mängd införd sprit från utlandet (cl)	46,5	40,2	39,8	37,7
Mängd inköpt (vanligt) vin på Systembolaget (cl)	173	161	153	153
Tog med sig cigaretter i samband med den senaste utlandsresan	3%	3%	3%	3%
Har handlat cigaretter i tobaksaffär/kiosk/bensinstation/ livsmedelsbutik de senaste 30 dagarna, i Sverige	10%	11%	12%	11%
Liter ren alkohol, konsumerat under de senaste 30 dagarna	0,32	0,33	0,32	0,31
Har intensivkonsumerat (minst en flaska vin eller motsv.) de senaste 30 dagarna	26%	29%	29%	28%
Har rökt cigaretter under de senaste 30 dagarna	12%	13%	15%	14%
Har snusat under de senaste 30 dagarna	14%	16%	16%	15%

Sammanfattning

Det urval som använts för Monitormätningarna har täckningsbrister bland yngre människor i befolkningen. Under 2020 har en ny urvalsram med bättre täckningsgrader börjat användas men även den ramen har en lägre täckning av yngre åldersgrupper. Som ett led i öka antalet yngre respondenter i den insamlad data har en stratifiering av urvalet införts under 2021. Det är möjligt att en framtida lagstiftning med tvång på att abonnemang ska registreras kan rätta till en del av täckningsproblemen bland yngre men olika typer av familjeabonnemang och liknande kommer även framgent att göra att tillgången på användbar kontaktinformation till yngre respondenter kommer vara bristfällig.

De jämförelser vi gjort av vilken typ av områden som de intervjuade respektive bortfallet bor i vad avser livsstil, områdets utbildningsbakgrund, andelen utrikesfödda och vilken typ av bostäder som finns i området visar bara marginella skillnader.

De jämförelser vi gjort mellan respondenternas sammansättning jämfört med befolkningen ger vid handen att främst två grupper har en betydande underrepresentation bland de intervjuade: de som har grundskola (eller motsvarande) som högsta fullföljda utbildning och utrikesfödda. Samtidigt är de som är födda i Sverige och de som har eftergymnasial utbildning överrepresenterade bland de som deltagit i och besvarat monitorfrågorna. Det finns också en underrepresentation av yngre respondenter bland de svarande – här är dock vår bedömning att den vägning av data som sker i stor utsträckning kompenserar för de lägre svarsfrekvenserna bland yngre. Eventuell systematik som kan finnas på grund av den lägre urvalstäckningen bland yngre är mer tveksamt om CAN:s grundvägning förmår att kompensera för. Underrepresentation av yngre respondenter beror både på en viss undertäckning i urvalen men den lägre svarsviljan bland unga har en större betydelse för underrepresentationen än vad undertäckningen i urvalet har.

När det gäller underrepresentationen av utlandsfödda så har vi inte tillgång till uppgifter om vilka i urvalet som är inrikes- respektive utrikesfödda varför det inte går att uttala sig om underrepresentationen är en konsekvens av undertäckning i urvalet, en lägre svarsvilja eller en kombination av båda. Vår bedömning – baserad på mönster i andra undersökningar – är att en lägre svarsvilja troligen har en större betydelse för underrepresentationen än eventuell undertäckning.

Både födelseland och utbildningsnivå samvarierar med alkohol- och tobakskonsumtion, vilka båda är centrala undersökningsområden i Monitorn. Trots att underrepresentationen av nämnda grupper är stor så bedömer vi effekten av detta som begränsad. När vi prövar att väga upp andelen lågutbildade och andelen utrikes födda, blir effekterna på skattningar på ett antal centrala variabler mycket begränsade. Det vi kan konstatera är att uppvägningen av andelen utrikes födda främst har betydelse för skattningen av den genomsnittliga mängden införd alkohol under de senaste 30 dagarna.

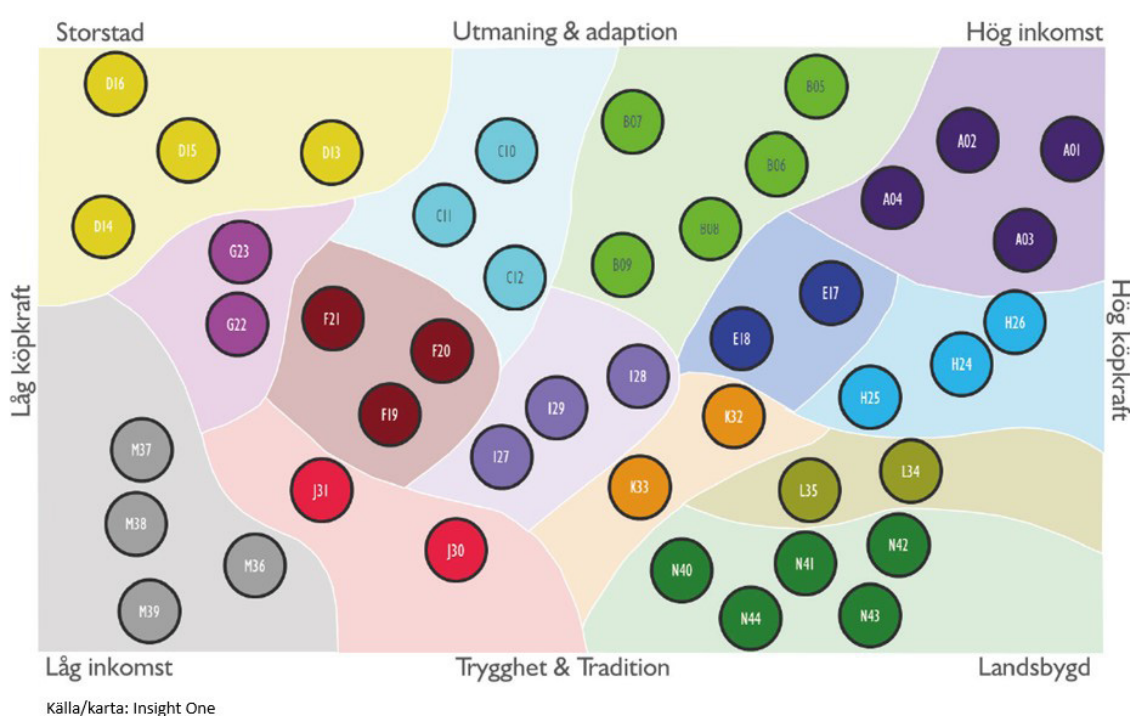
Mot bakgrund av ovanstående har dock från och med år 2020 års redovisningar beslutats att använda ett utökat viktningförfarande som även inkluderar variablerna utbildningsnivå och huruvida respondenterna är födda i Sverige eller utomlands.

Bilaga I: Mosaic-typer

Källa: Insight One

Mosaic är en livsstilssegmentering som bygger på en kombination av ett stort antal variabler såsom offentliga uppgifter (Bilregistret, Svensk Adressändring), offentlig statistik (SCB) och undersökningsdata (ORVESTO® Konsument, Kantar Sifo). Segmenteringen baseras på variabler som bland annat beskriver intressen, värderingar, köpkraft och köpvanor, ekonomi, familjesituation, boendeform och utbildningsnivå.

För att få en bättre bild av hur bortfallet och respondenter ser ut har vi matchat på Mosaic-typ på 5000 svarande respondenter och 5000 respondenter som tillhör bortfallet. Matchning har gjorts på det postnummerområde respondenterna bor i – inte på individen. Mosaicklassificeringen säger inte med nödvändighet något om den enskilde respondenten utan är en beskrivning av vad som kännetecknar andra som bor i samma område som respondenten. Även om vi inte kan sätta en siffra på sannolikheten för att den enskilde respondenten tillhör någon av huvudtypen så ger klassificeringen en kompletterande bild till de urvals- och respondent-uppgifter som är tillgängliga genom urvalsuppgifter och de svarandes uppgifter i undersökningen.

Karta över demografiska och livsstilmässiga likheter och skillnader mellan typerna.
(Karta: Insight One)

De 14 huvudtyperna med tillhörande undertyper

Här ges en kortfattad beskrivning av respektive huvudtyp och tillhörande undertyper³. Andel av befolkningen 16–84 år inom parentes.

A) Köpstarka pionjärer (6,7%)

- A01 Gräddhyllan
- A02 Karriär & RUT-avdrag
- A03 Etablerade livsnjutare
- A04 Bolibompa & nybygge

Familjer med höga inkomster, hög utbildning och barn i välbärgade villaområden utanför storstäderna.

B) Metropolitiska pionjärer (6,9%)

- B05 Kosmopoliter
- B06 Cityfamiljen
- B07 Våga vägra villa
- B08 Kulturkapitalister
- B09 Hipsters & karriärister

Urbana högutbildade unga höginkomsttagare med bostadsrätt i storstäderna.

C) Medvetna urbana pionjärer (7,0%)

- C10 PK, eko & reko
- C11 Våga vägra äga
- C12 Singlar i startblocken

Yngre välutbildade medelinkomsttagare i lägenhet i och omkring storstäderna

D) Nyfikna pionjärer med låg köpkraft (6,6%)

- D13 Socialt nätverkande singlar
- D14 Interkulturellt singelliv
- D15 Vetandets värld
- D16 Studentliv

Unga singlar och studenter med låga inkomster i hyresrätter i och omkring de större städerna.

---

³ En utförligare beskrivning av typerna kan hittas här: <https://insightone.se/mosaic/>

E) Familjecentrerade efterföljare (11,7%)

- E17 Fotbollsläger & fjällresor
- E18 Fredagsmys & hemmafix

Låg- och medelinkomsttagarhushåll i lägenhet utanför de större städerna.

F) Budgethämmande efterföljare (7,8%)

- F19 Innelista & uteliv
- F20 Hemmabio & förortscentrum
- F21 Kvällskurs & vernissage

Låg- och medelinkomsttagarhushåll i lägenhet utanför de större städerna.

G) Efterföljare i multikulturell förort (6,2%)

- G22 Skilda världar
- G23 Familjer i multikulturell förort

Yngre låginkomsttagare i hyresrätt i multikulturella förortsområden.

H) Eftersläntrare med köpkraft i villa (9,7%)

- H24 Blåställ & hobbyrum
- H25 Mellanmjölk & mexitegel
- H26 Guldkant & kapital

Etablerade och äldre medelinkomsttagarpar i villa med utflyttade eller äldre barn.

I) Eftersläntrare med köpkraft i bostadsrätt (6,1%)

- I27 Lagom är bäst
- I28 Det goda livet
- I29 Trav, galopp & gatukök

Medelålders och äldre par med goda inkomster i bostadsrättsägt boende i förort till de större städerna.

J) Budgetbegränsade eftersläntrare (5,0%)

- J30 Skraplott & hyresavi
- J31 Singelliv & tidsfördriv

Singelhushåll med låga inkomster i hyresrätt i städernas förorter eller på mindre orter.

K) Traditionalister med köpkraft (7,7%)

- K32 Travsport & husvagn
- K33 Hem, ljuva hem

Medelålders till äldre par med högre inkomster i villaförort till mindre och medelstora städer.

L) Trygghetssökande traditionalister (5,4%)

- L34 Sudoku & sparkapital
- L35 Pension & motorfordon

Äldre och pensionerade par med medelinkomster i villa utanför medelstora städer.

M) Återhållsamma traditionalister (3,7%)

- M36 Pension & tradition
- M37 Inglasad balkong & tipskupong
- M38 Bussresor & korsord
- M39 Seniorboende

Lägenhetsboende pensionärer som ofta bor i anpassat boende.

N) Glesbygdstraditionalister (9,6%)

- N40 Hem till gården
- N41 Vildmarksliv & motorsport
- N42 Bilmek & postorder
- N43 Jakt & hemmafix
- N44 Livet på landet

Äldre och pensionerade på mindre ort och i glesbygd.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum som arbetar för minskade skador av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom att följa konsumtions- och skadeutvecklingen och genom kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevs drogvanor, Monitormätningarna och Vanor och konsekvenser. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar på uppdrag av kommuner och län. CAN är en ideell förening med medlemsorganisationer och med ombud i alla län. Läs mer om oss på www.can.se.